હેમચંદ્રાચાર્ય ઉત્તર ગુજરાત યુનિવર્સિટી, પાટણ

ગ્રામવિદ્યા શાખા

એફ.વાય.બી.આર.એસ.

વિષય : બાગાયતના મૂળભુત સિદ્ધાંતો

ખાસ વિષય બાગાયત પેપર–૧

(BASIC PRINCIPLES OF HORTICULTURE)

---

૧. <u>પ્રસ્તાવના</u> :

ખેતી હવે એક વ્યવસાય તરીકે સ્વીકારાતી થઈ છે. ત્યારે કેટલું આર્થિક વળતર મળશે તે પાસાનો વિચાર કરવો તે પણ ઘણી જ અગત્યની બાબત છે. આજે દેશની વસ્તીનો આહાર અને બરોજગારીનો પ્રશ્ન હલ કરવા તથા ગ્રામ્ય વિસ્તારોના લોકોના સામાજિક અને આર્થિક સ્થિતિના સ્તરને ઊંચું લાવવા માટે એકમદીઠ વધારે ઉત્પાદન અને આવક આપતા વિવિધ ફળપાકો, ફુલો તથા શાકભાજીના અને નર્સરીના ઉછેરમાંથી ગામડાના ખેડૂતો તથા DHZMG ZMHL 5ZL 5FOL XSFI TD KP TYF 5FSM VG O,MGL lJlJW AGFJ8M äFZF lJNXL C l0lFD6 5F%T SZJF T p5lMUL KP

VF HMTF AFUFIT lJQFIGM VF VelF;SD lJnFYL E6 VG TGF B TL lJQFIS 7FGG UFDOF ;WL 5CMRFO VG T YSL UFDlJSF; YFIP

૨. <u>હેતુઓ</u> :

s!f AFUFIT TL BTLGF VnTG VG J7FlGS 5F;FVMYL lJnFYL HF6SFZ AGP

sZf O/hF04 O,KM0 TYF VgI J1F pKZ TYF DFJHT V UGL HF6SFZL 5F%T SZ TYF S/XTF 5F%T SZP

s#f O/hF0 ;JWGGL lJlJW 5älTVMGL HF6SFZL D/JP

s$f O/MGL lJlJW AGFJ8M VG ;UC SZJFGL lJlJW ZLTM HF6L VG T DF8GL VFJ0T S/JP

s5f ;ZSFZGL AFUFIT lJSF; IMHGFVM TYF AFUFITL BTLGF VFWlGS 5JFCMYL lJnFYL HF6SFZ YFIP

s&f AFUFITL BTLGF 5`GM HF6JF4 ;DHJF VG TGF pS,M XMWJFP

૩. <u>માળખું</u> :

અઠવાડિક વર્ગો	આંતરિક ગુણ	વર્ષાન્ત ગુણ	કુલ ગણ	વર્ષાન્ત પરીક્ષાનો સમય
# s;f Z s5Ff	!5 !5	#5 #5	5_ 5_	Z S,FS vv

૪. <u>અભ્યાસક્રમ</u> :

એકમ – ૧

❖ પ્રાથમિક પરિચય :

!P! JG:5lT ;lQ8v JULSZ64 JG:5lTGL NC ZRGF4 EFUM VG TGF SFIMP

!PZ J1FM v HU,G DFGJHLJGDF DCtJ4 VFCFZ 5MQF6 VFlYS4;FDFlHS4 5IFJZ6 ;Z1F6 NlQ8V DCtJP

!P# AFIFITL BTLGL XFBFVMGL 5FYlDS DFlCTL4 DCtJ4 O/hF0 BTL4 O,KM0 BTL4 VFQFlWI JG:5lTGL BTL4 SlQFJG sVUMOMZ:8Lf4 pnFG AULRF JUZ

!P$ O/hF0 pKZGL 5FYlDS DFlCTLv :Y/ 5;NUL4 VFAMCJF4 HDLG4 VTZ4 ZM56L4 5F6L4 5MQF64 5FS;Z1F6 VgI DFJHTMP

એકમ –૨ વનસ્પતિ સંવર્ધન :

ZP! ;JWGv VY4 DCtJ
ZPZ ALH ;JWG OFINFv DIFNFP
ZP# ALHtTZ ;JWGv VYv 58FZLTM o EFU4 5L,F4S8SF4OF/ S,DM4 VF B S,D4 E8 S,D4GTG S,D4 :8MS VG ;FIGGL 5;NULP
ZP$ G;ZL pKZGF SlDS 5UlYIF4 SIFZFDF TYF%,FI:8S SMY/LDF ZM5F pKZJFGL 5âlTP

એકમ – ૩ ફળઝાડ ઉછેરનું વિજ્ઞાન :

#P! O/5FSMGL lJUTJFZ BTL 5âlTv D/JTG4 JFJTZ lJ:TFZ4 VFAMCJF4 HDLG4V TZ4 JWGGL ZLTM4 HFTM4 BFTZ4 5F6L4 ZMU4HLJFT4 ACFZ VFAM4 RLS4 S/4 55IF4 GFI/IZ4 ,LA4 HFDO/4 NFOD4 AMZ4 VFD/FP
#PZ O/5FSMGM ;FDFgI 5lZRI s GJF O/5FSMf4;LTFO/4BFZS4 §F1F4 DM; AL4 ;TZF4 SFH4 VM., 5FD4 VGGF;P
#P# 5ZRZ6 O/5FSMGM 5lZRIv HFA4 OF, ;F4 ;TZ4 SZDNF4 ZFI64 VFD,L4NXL ANFDP

એકમ – ૪ ફૂલછોડ ખેતી :

$P! O,MZLS<RZ v VY v VFlYS DCtJP
$PZ DM;DL O,KM0v kTJFZ DM;DL O,KM0G JULSZ64 DM;DL O,KM0GL lJXQFTF
$P# SFIDL O,KM0 v DCtJ v 5|SFZM
P U,FA 4 ZHGLUWF4 CHFZLU,4 ,L,L4 u,0LVM, ;4 u,CFOLIFGL BTL 5âlT
$P5 pnFG v AULRFv XMEFGF J1FMGL ;FDFgI DFlCTL

એકમ – ૫

5P! AFUFITL BTLGF VFWIGS 5JFCMGM 5lZRIPv 5XL ;JWG4 AFIM8SGM,MHLGM 5FYlDS 5lZRI4 CF.0M5MIGS;4 ;HLJ BTL4 ULG CFp;4 u,F; CFp;4 G8 CFp;4 CMDMg;4 85S I;RF.4 VUMOMZ:8L
5PZ AFUFITL BTL DF8GL ;ZSFZGL lJlJW IMHGFVM
5P# O/ pt5FNG AFNGL 5lSlIF o O/ HF/J6L4; UC4 O/ AU0JFGF SFZ6M4 p5FIM4 5âlTVM
5P$ O/GL AGFJ8Mv HFD4 H,L4 :SJMX4 Z;4 ;SJ6LP

<u>પ્રત્યક્ષ કાર્ય :</u>

!P G;ZLv AFUSFDGF ;FWGMGM 5lZRIP
ZP SMY/LDF ZM5F pKZJFGM 5tI1F VGEJ SZJMP
#P SOFDF ZM5Fv S,DF pKZJLP
$P ZM5Fv S,DGL 5tI1F ZM56L SZJLP
5P S8SF S,D AGFJJLP
&P U8L S,D AGFJJLP
*P VFB S,D AGFJJLP
(P E8 S,D AGFJJLP
)P GTG S,D AGFJJLP
!_P O/MGL AGFJ8 AGFJJLv HFD4 H,L4 ;ZAT JUZP
!!P Sd5;GF J1FMGM 5lZRI SZJMP
!ZP Sd5;GL J,LVM4 O,KM0GM 5lZRI SZJMP
!#P ;FZL O/JFOLGL 5tI1F D,FSFT ,JLP
!$P ;FZL G;ZL4 O/ ;XMWG Sg§4 AULRFGL D,FSFT ,JLP

૫. <u>શિક્ષણની પદ્ધતિઓ</u> :

v	:JFW I F I	v	HYRRF	v	5NXG
v	5S8LS ,	v	D , FSFT	v	RF8 ;
v	0DM:8XG	v	D / F	v	GDGF
v	j I Fb I FG	v	5MHS8		

૬. <u>મુલ્યાંકનની પદ્ધતિઓ :</u>

v	5t I 1F SF I	v	5`GFJ , L
v	:JFW I F I	v	5ZL1FF 5 I J I W

૭. <u>સહ અભ્યાસ પ્રવૃત્તિ</u> :

!P JG:5 I TGF ALH40 / ; UC SZJMP 5FG 5MYL AGFJJLP
ZP Sd5 ; GF J1F4 J , L4 AFUAULRFGL DFJHT SZJLP
#P ; :YFDF 0 / hF0 pnFG AGFJJ TYF HF / J6L SZJLP
$P ; :YFDF VFQFW AFU AGFJJM TYF DFJHT SZJLP
5P AFUSFDGL I J I JW 5J I tTVMGM 5t I 1F VGEJ D / JJMP
&P VFNX AFU AULRF TYF G ; ZL4 ; HLJ BTL OFD4 SI QFD / M4 0 / 0 , 5NXG4 AFUF I T ; XMWG Sg§4 5 U I TXL , AFUF I TL B0TGL JF0L 5SL XS I CM I TGL D , FSFT , JLP

૮. <u>સંદર્ભ ગ્રંથ</u> :

	<u>5:TSG GFD</u>	<u>, BSG GFD</u>	<u>5SFXS</u>
!P	0 / I JnF	. :DF . , EF . GFUMZL AFAEF . VJZF6L	I IGP U Y IGDF6 AM04 VDNFJFNv&
ZP	0 / hF0 I J7FG	AFAEF . VJZF6L 0FPVPDPDHDNFZ	VG0F AS 0L5M4VDNFJFN
#P	0 , MnFG I JnFv !	0FPVPDPDHDNFZ	44 44
$P	0 , MnFG I JnFvZ	zL CIZSQ6 0LP VDLG zL 5JL6R§ DP XFC	44 44
5P	AFUGF 0 , M	zL I JQ6:J~5 VGP . :DF . , EF . GFUMZL	GXG , AS 8:84 . g0L I F g I IN<CLP
&P	; FDFg I J1FM	0FP XFgTF 5F0 VRP VGP R§JNG 8LP 5F9S	44
*P	VFU6FGM AULRM	zL . :DF . , EF . GFUMZL	AF , UF I JN 5SFXG4VDNFJFN
(P	5Q5 I JnF	zL . :DF . , EF . GFUMZL	I IGP U Y IGDF6 AM04 VcJFNv&
)P	JG:5 I T HLJNXG	zL . :DF . , EF . GFUMZL	; JMN I ; 3 I , 4 , MSEFZTL4 ; 6M ; ZF
!_P	JG:5 I T VG JULSZ6	0FP XFC	UHZFT I P IGP VDNFJFN
! !P	SI QF UM I JnF v 0 / I JXQFFSv) (		UPSPI J`J I JnF , I 5SFXG
!ZP	pnFG S , F	SF , LSF 5 ; FN NJ	5FZ , 5SFXG4 VDNFJFN
!#P	BTL I J7FG 5 I ZR I	AFAEF . VJZF6L SF , LNF ; , P NJ	VG0F AS 0L5M

!$P	lJ7FG VG l+ lJ7FG SM;P sJG:5lT lJ7FGf	v	ClZ VMD VFzD 5ZLT
!5P	WZTLGF VDT	5GFZF VDT VRP	UHFGG 5:TSF, l4 ;ZT
!&P	Principles of Horticulture	Susrendra Prasad	Agro-Botanica Bikaner
!*P	Commercial Floriculture	--	Agro-Botanica Bikaner
!(P	Agro Dictionary of Horticulture	--	Agro-Botanica Bikaner
!)P	Indian Horticulture		;FDlIS
Z_P	0, 0,		44